

VRIENDENKRING
DE HEIMANSHOF

JAARVERSLAG 2016
VERENIGING
VRIENDENKRING VAN DE
HEIMANSHOF
HOOFDDORP

1. Inhoud
2. Voorwoord
3. Verantwoording
4. Beheer
5. Biodiversiteit
6. Sociaal domein
7. Natuur- en milieueducatie
8. Technisch beheer en organisatie
9. Financiële verantwoording

1. Voorwoord

Klassiek; en toch heel erg treffend beginnen wij dit jaarverslag met het bedanken van de vele vrijwilligers en de beheerder die het mogelijk hebben gemaakt om De Heimanshof in stand te houden en verder te ontwikkelen. Chapeau! Er is veel, heel veel werk verzet; talloze activiteiten zijn succesvol gerealiseerd; met man en macht is gewerkt om te voldoen aan (maatschappelijke) eisen die aan ons zijn gesteld. En dit is ons gelukt. Dit geeft ons ook weer energie om nieuwe uitdagingen, want die zijn er volop, aan te gaan.

In dit jaarverslag leggen wij verantwoording af over de prestaties die wij met de gemeente Haarlemmermeer hebben afgesproken. Wij zijn van mening dat wij op alle punten voldoen aan de aan ons gestelde eisen.

De afgelopen jaren heeft het bestuur van De Heimanshof zich sterk gemaakt om bestuurlijk mee te kunnen gaan met de eisen van deze tijd. Dat doel is behaald. De financiële administratie en verantwoording zijn aangepast en voldoet aan de eisen van de gemeente Haarlemmermeer. Het reilen en zeilen van de vereniging is transparanter door het maken van heldere afspraken en deze ook schriftelijk vast te leggen. Het bestuur is versterkt met een aantal vakinhoudelijk deskundige mensen.

Individualisering is een significante maatschappelijke ontwikkeling waar ook wij mee hebben te maken. Zoals je bijvoorbeeld bij Starbucks je koffie helemaal op maat en zelfs gepersonifieerd kunt krijgen, zo is ook de behoefte van vrijwilligers persoonlijker geworden. Er is vooral behoefte aan korte en specifieke taken. Verenigingen als De Heimanshof hebben echter ook behoefte aan vrijwilligers die zich langdurig inzetten in een functie.

Inspelen op de individualisering is de uitdaging voor de komende jaren. De vrijwilliger van vandaag is een heel andere dan de vrijwilliger van 20 jaar geleden. Het bestuur realiseert zich dat terdege. Een van de doelen voor het nieuwe verenigingsjaar, is het creëren van een passend antwoord op deze maatschappelijke ontwikkeling. Op welke manier kunnen wij taken en functies zodanig vormgeven, dat wij goed inspelen op de individuele behoeften van vrijwilligers?

Een bijzonder woord van waardering spreken wij uit naar de Stichting MeerGroen. Het afgelopen jaar heeft de relatie tussen De Heimanshof en MeerGroen onder spanning gestaan. Deze spanning was het gevolg van onduidelijkheid over de afbakening van de grenzen tussen beide partijen. Inzet van beide kanten om de conflicten en de onduidelijkheden op te lossen, heeft er toe geleid dat eind 2016 partijen een samenwerkingsovereenkomst hebben afgesloten.

Het bestuur van De Heimanshof

Voorzitter: Cor Mouwen
Vicevoorzitter: Ans Röling
Secretaris: Monique Hofstede
Penningmeester: Frans de Bruin
Bestuurslid: Nol van Burik
Bestuurslid: Hendrick van der Veen

2. Verantwoording

De Heimanshof is een unieke, ecologische tuin, gedragen door veel vrijwilligers en in belangrijke mate financieel mogelijk gemaakt door subsidie van de gemeente Haarlemmermeer. Dankzij deze subsidie zijn wij in staat maatschappelijke, ecologische en educatieve meerwaarde daarvoor terug te geven. Met genoegen leggen wij dan ook verantwoording af op de volgende onderdelen van onze bedrijfsvoering:

- Beheer
- Biodiversiteit
- Sociaal domein
- Natuur- en milieueducatie
- Technisch beheer en organisatie
- Financiën

Het beheer en in standhouden van de tuin is het jaar rond uitgevoerd. De kennis en de knowhow wanneer en hoe welke werkzaamheden nodig zijn, zit vooral in het hoofd van de beheerder. Om de continuïteit van het beheer te vergroten, is deze knowhow vastgelegd in een beheerplan. Om de tuin herkenbaarder te maken voor potentiële bezoekers, hebben we het toegangshek vervangen door een aansprekend hek, dat mensen uitnodigt te komen genieten van de tuin. In hoofdstuk 3 gaan we in detail in op het beheer van de tuin.

Onder biodiversiteit hoort het werk aan het documenteren en verhogen van de ecologische waarde van de tuin. Daaronder valt de inventarisatie, het op kweken en uitplanten van planten en de aanleg van nieuwe biotopen en het verbeteren van bestaande biotopen. In samenwerking met de polderecoloog zijn we een volledige inventarisatie aan het maken van de in de tuin aanwezige soorten. De manier waarop biodiversiteit kan worden gemeten is onderhevig aan discussie. Wij zijn van mening dat sec het tellen van de soorten, een te eenzijdige basis is voor het vaststellen van de mate van biodiversiteit. In hoofdstuk 4 gaan we dieper in op biodiversiteit.

Ook in 2016 was De Heimanshof een welkome plaats voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Onder begeleiding werd er gewerkt in en aan de tuin; de rust van de tuin en het werken in de natuur heeft bijgedragen aan de re-integratie van velen. Andere sociale werkzaamheden waren het opvangen van en kennismakingsrondleidingen geven aan belangstellenden, bezoekers, nieuwe leden en stagiaires. Meer over onze sociale kant van de Heimanshof, met ondermeer ook het inspiratieprogramma vindt u in hoofdstuk 5.

Een van de belangrijkste taken van De Heimanshof is het faciliteren van educatie in de breedste zin van het woord. Ook in 2016 hebben we het NME-onderwijs dat het NMCX geeft gefaciliteerd door de tuin op verschillende momenten in het jaar geschikt te hebben voor de lessen van het NMCX. Daarenboven hebben we twee vrijwilligers "geleverd" die eveneens lessen tbv het NMCX hebben gegeven. Onze eigen jeugdclubs bloeien als vanouds. Spelenderwijs leren kinderen veel van en over de natuur. En ook in

2016 vonden stagiaires en BSO's de weg naar De Heimanshof. Een uitgebreide verantwoording over onze educatieve taken is te vinden in hoofdstuk 6.

In 2016 zijn een aantal grote onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. De financiële planning is verbeterd, waardoor wij beter in staat zijn het onderhoud te plannen en te budgetteren. Voor het klein onderhoud hadden we een enkele keer enig kunst- en vliegwerk nodig we te weinig technische kennis in huis hebben. Het gereedschap wat wij gezamenlijk gebruiken met MeerGroen is zodanig in een gereedschappool ondergebracht, dat het eigenaarschap van het gereedschap onbetwist is.

Vanouds kent De Heimanshof een bestuur en talloze commissies (jeugd, struintuin, inventarisatie, open weekenden, inspiratie). Het bestuur telt 6 leden die allen deskundig zijn op hun functiegebied. Voor het vakgebied techniek is het bestuur nog op zoek naar een geschikte kandidaat. De financiële administratie is volledig herzien en voldoet aan de eisen van de huidige tijd. Met de Stichting MeerGroen is een samenwerkingsovereenkomst afgesloten. Deze maakt transparant op welke punten de partijen samenwerken en hoe de verdeling van kosten rondom gebruik van gereedschappen, materialen en gebouwen is. Technisch beheer en organisatie zijn verder toegelicht in hoofdstuk 7.

3. Beheer

3.1 algemeen

Het hele jaar zijn we druk met alle beheer- en onderhoudszaken, om niet te zeggen dat we voortgejaagd worden door de cyclus van de natuur. Toch zijn we het hele jaar door blij en tevreden: van mei tot en met september, omdat er zoveel moois bloeit en te zien is, maar we houden de groei in de 2 ha tuin nooit bij. Zeker niet met de grotendeels onervaren vrijwilligers of ervaren vrijwilligers met een lichamelijke handicap. Maar van oktober tot mei staat de natuur in feite bijna stil en kunnen we alles weer op orde brengen. Beheer omvat 2 categorieën werk: algemeen werk, zoals heggen knippen, snoeien, bladeren harken en paden op orde brengen. Daar is weinig kennis voor nodig. Maar wieden in een beheereenheid of biotoop met zeldzame planten vereist vaak specialistische kennis en een zeer alerte werkhouding. De meeste vrijwilligers hebben die vaardigheden niet. Dat is een van oorzaken van het feit dat het 'groffe' werk wel op orde is in de tuin, maar dat het fijne werk vaak wat achter blijft, en dat er ondanks veel zorg aan aandacht toch zeldzame planten (soms waarvan we er maar 1 van in de tuin hebben) verdwijnen, onder de voet gelopen worden of weg gewied worden.

3.2 Beheer plan

Eind 2015/begin 2016 is er door de beheerder een beheerplan voor de tuin en de vereniging gemaakt, waarin al zijn werkzaamheden die uitgevoerd worden om de tuin en de vereniging draaiende te houden vermeld staan, inclusief de beperkende factoren. Dit beheerplan (85 pagina's) omvat 5 hoofdstukken:

- Grote lijnen
- Beheer door de tijd (per maand)
- Beheer van de biotopen/beheereenheden (tot op soortniveau)
- Andere zaken waar een beheerder mee bezig is
- De sociale kant van het werk.

Dit beheerplan is beschikbaar op verzoek voor geïnteresseerden.

3.3 Bijzondere ontwikkelingen

In het voorjaar van 2016 was de bouw van de nieuwe natuurmuur langs het hockeyveld op de plek van een 40 jaar verwaarloosd bosplantsoen wel een van de hoogstandjes. Dat bosplantsoen bestond vooral uit steeds verder woekerende rode kornoelje, liguster, sleedoorn en reuzen berenklauw. De bijzondere struiken zoals meidoorn en Gelderse roos hebben we laten staan. Achter die muur hebben we fruitbomen geplant, die op termijn weer een visuele scheiding en geluidsbarrière gaan vormen met de naast gelegen hockeyvelden. De muur zelf hebben we opgebouwd van meer dan 5000 tegels die bedoeld waren voor de paden in de tuinen van het waterzuivering terrein (uitbreidingsplan De Heimanshof dat is gecancelled) en die al 4 jaar op pallets in de weg lagen. De muur is verfraaid met 30 m³ natuursteen die we de afgelopen 5 jaar verzameld hebben en met 1500 dakpannen en 500 kloostermoppen die ook voor het project waterzuivering terrein bedoeld waren. We hebben in de tuin veel soorten

natuurmuren. Deze is opgezet als weer een nieuw type met een ander soort samenstelling (zie hoofdstuk biodiversiteit) van vetplantenmuur. En het mooiste is: de hele muur heeft slechts 150 euro gekost voor het weghalen van de stronken, 325 euro aan fruitbomen en 575 euro aan vetplanten. In mei was de muur klaar.

In het najaar is er extra werk gemaakt van achterstallig beheer aan het bosplantsoen door de hele tuin. Meestal zijn we zo zuinig mogelijk met snoeien en zagen, maar de meer dan 5000 bomen en stuiken in de tuin groeien elk jaar door en veel exemplaren hebben inmiddels in 50-60 jaar een respectabele omvang bereikt. Dat betekent dat ze hoog en breed worden en veel licht aan de tuin onttrekken: of het nu om de schooltuintjes gaat, om de akker, de kweekhoek of de boomgaard. Het snoeimateriaal was dit jaar zoveel dat het niet op de gebruikelijke takkenrillen en stammenwallen verwerkt kan worden en verzameld werd om versnipperd te worden voor de bospaden.

Het Noorderbos is gelegen tussen de beek en het Arnolduspark. Het is een stuk tuin wat pas later aan de tuin is toegevoegd en vol staat met grote bomen zoals platanen, essen, iep en Spaanse aak. De bodem bestaat om die reden uit een dichte wortelmat in de Haarlemmermeerse klei. De afgelopen 10 jaar probeerden we de ondergroei in dit deel van de heemtuin wat verder te ontwikkelen. Dit gaat moeilijk door de keiharde klei/wortel mat. Daarom zijn we nu 2 jaar lang alle herfstbladeren uit de tuin niet op de composthoop, maar op dit deel van de tuin aan het brengen zodat er rullere bosgrond ontstaat waar de stinsenflora beter op kan gedijen. Ook dit jaar is er weer 40- 50 m³ bladeren heen gebracht.

4. Biodiversiteit

4.1 Inventarisatie en plannen

Veel tijd is er dit jaar gestoken in het thema biodiversiteit. Er is evenals in 2015 hard gewerkt om de inventarisatie van 2010 te actualiseren (als basis voor een nieuw biotopenplan). Dit jaar is dat beter gelukt dan in 2015, dankzij de hulp van een aantal nieuwe mensen die zich alleen of vooral voor deze inventarisatie hebben ingezet. Ook is het ambitieuze plan opgevat om de resultaten van de inventarisatie te koppelen aan de landelijke Floron-database en de gegevens in de loop van 2017 op de Heimanshof-website beschikbaar te maken, inclusief foto's t.b.v. herkenning. Dit is een monumentale taak, waar de inventarisatiecommissie zich hard voor maakt.

Het toegankelijk maken van de soortenrijkdom voor werkers en bezoekers is al een discussiepunt zolang de vereniging bestaat. Tot op heden was (naast vragen stellen of zelf determineren met een flora) de voornaamste manier om onbekende soorten op naam te brengen via de foto-uitstalling van de bloeikalender die in de keuken van het verenigingsgebouw wordt bijgehouden. Daar worden op de muur alle in de tuin bloeiende soorten jaarrond bijgehouden. Een jaar geleden is, gekoppeld aan de inventarisatie, het besluit genomen dat er meer bordjes in de tuin zelf geplaatst gaan worden. In 2015 zijn de (26) hoofdbiotoopborden geplaatst. Dit jaar zijn de voorbereidingen gedaan om in 2017 soortnaamborden bij bijzondere planten te maken. Om de juiste namen te kunnen plaatsen, is het produceren ervan gekoppeld aan het afronden van de inventarisatie. En als 3e uitvloeisel van dit proces wordt er gewerkt aan het opzetten van een cursus om zowel eigen vrijwilligers meer op te leiden en nieuwe belangstelden aan te trekken.

4.2 Bijzonderheden

Wat biodiversiteit betreft waren er in 2016 de volgende bijzonderheden:

- de ijsvogel broedde weer 3 keer. Het aantal uitgevlogen jongen hebben we niet bij kunnen houden, omdat ze meestal snel na het uitkomen verkassen naar de Geniedijk. Daar is een keer het gezin met 3 jongen gezien.
- het aantal halsbandparkieten in de tuin neemt hand over hand toe. Ze broeden inmiddels een jaar of 3 in de tuin. Eerst 1 paartje, maar inmiddels al een paar of 6. Op termijn wordt dit een bedreiging voor de flora in de tuin en de groentes en de fruitbomen, omdat ze verzot zijn op jonge scheuten, winterknoppen en zaden. Op andere plekken adopteren groepen van 30 stuks een tuin of een boomgaard in de zomer en eten die helemaal leeg of kapot.
- aan beheer t.b.v. meer biodiversiteit hebben we in het arme bos of oerbos 20 m³ voedselarm zand op gebracht. Omdat de oude laag van 30 – 40 cm zand, die in de 80-tigerjaren op de Haarlemmermeerse klei aan gebracht was, helemaal weggezakt was. De effecten daarvan op de stinzenvegetatie zullen we in 2017 zien. Als het gunstig uitwerkt gaan we om de 2 jaar door met het op deze manier verarmen van deze bosbodem.
- Op de akker doen we het omgekeerde. Ook daar ging de klei uit de ondergrond domineren. Op zowel de kleine als de grote akker brachten we compost van de grote composthoop en van de tuintjes op om de grond rijker en meer doorlatend

te maken (ca 15 m³). Verder werden er akkerkruidmengsels uitgezaaid. Dat gaf in 2016 een flinke verbetering van de soortenrijkdom en de bloei. Naast de beeldbepalende klaprozen, gele ganzenvoet en bolderik hopen we op deze manier steeds meer bijzondere soorten een plekje te geven. Een soort die vorig jaar verscheen handhaafde zich dit jaar: groot akkerscherm. Wel moet hierbij aangetekend worden, dat er gedurende het gehele groeiseizoen, slechts 1 x tijd was om de akkers te wieden, zodat de meeste bloeiërs en granen overwoekerd raakten en er geen enkel graan geoogst kon worden. (en dat geldt voor meer biotopen/beheer eenheden in de tuin)

- In de zoute bak hebben we moeraswespenorchis geïntroduceerd, die zich lijkt te handhaven ondanks de slakken. Ook reuzenschaafstro lijkt een soort die op 2 plekken in de tuin is aangeslagen.
- Op de mergelheuvel ontwikkelt de maretak zich prima. Alleen is het een enkel exemplaar en de soort is 2-huizig. We zullen dus deze plant handmatig moeten bestuiven of een paar extra exemplaren aan moeten laten slaan. Hoe moeilijk dit is, mag blijken uit het feit dat dit ene exemplaar het resultaat is van 15 jaar proberen met enten van stekken en het handmatig plaatsen van de kleverige bessen.
- De grote keverorchis-populatie in het duingebied hield zich goed met 9 exemplaren. De zuurbesbremraap-populatie heeft echter een goedbedoelde snoeibeurt van zijn waardplant niet overleefd.
- Dat kan niet gezegd worden van het wegvallen van de waardplant van de klimop bremraap die rond de omgevallen wilg groeide die voor de Kijkdoos stond. Op 3 andere plaatsen in de tuin ontwikkelen zich stevige populaties.
- Een van de wel 10-15 soorten wilde uien die in de tuin groeien is driekantig look. Het is een van eerst groeiende en mooist bloeiende soorten. Op de plek waar hij in de tuin staat is de populatie al 10 jaar hetzelfde. Op een plek waar we hem vanuit de tuin hebben uitgezet is hij geëxplodeerd naar duizenden exemplaren. Daarom hebben we hem van die plek teruggebracht op 5 plekken in de tuin, waaronder het Noorderbos in de hoop dat hij het daar beter doet.

Andere biotopen die we dit jaar flink onder handen hebben genomen, zijn:

- het spoorweg tracé wordt gekenmerkt door arme grond bedekt met een dikke laag grove kiezel. Daar is dit jaar 3 m³ extra grind (20-30 cm hoogte) opgebracht en de bijbehorende soorten (teunisbloem, 3 soorten toortsen en vingerhoedskruid) geïntroduceerd. Nu maar hopen dat beemdkroon, brandnetel, braam en boerenwormkruid die dit stuk hadden overgenomen, een tijd nodig hebben om weer te gaan domineren.
- Natuurmuur bij het hockeyveld. Op deze muur waar we 300 ton tegels en dakpannen, 60 ton puin en zand en 30 m³ natuursteen in hebben geïnvesteerd zijn grote aantallen nieuwe soorten, waaronder vooral vetplanten (sedums), varens, maar ook vlinderbloemigen geïntroduceerd. Dit jaar bloeide de muur al uitbundig. Om deze bloei te handhaven zal er net als afgelopen jaar een keer of 10 -15 met kennis van zaken moeten worden gewied.

- Mergelheuvel. Een deel van de mergelheuvel en de akker op de bloemlezing zijn op de schop gegaan en ingeplant met een 40- tal kalkminnende soorten. Het is dit jaar al weer gebleken dat 4-6 keer wieden sinds juni niet of nauwelijks voldoende was om de 'Haarlemmermeerse' invloed voldoende terug te dringen. Veel soorten die boven de plaagsoorten (o.a. fioriengras, smalle weegbree, dauwbraam) uit weten te groeien, hebben grote moeite om sneller te groeien dan dat naaktslakken en wijngaardslakken ze wegvreten. Eind herfst 2016, waren er van de 40 soorten nog een stuk of 10 te vinden, waaronder vlasleeuwenbek en een aantal bijzondere vlinderbloemigen.

4.3 Kweek hoek

De kweekhoek is een deel van de tuin waar inheemse planten opgekweekt worden voor de tuin en voor de verkoop. Een zeer toegewijde groep vrijwilligers werkt hier in voorjaar tot en met herfst elke week. Vanuit deze plek worden planten die elders in de tuin bijvoorbeeld door slakken zijn opgegeten vaak weer geherintroduceerd.

4.4 Zaden

In de tuin staan veel zeldzame planten en akkergewassen. Zaden van bijzondere planten worden zoveel mogelijk verzameld in en buiten de tuin t.b.v. eigen gebruik, soms voor de verkoop en ook om elders gebieden opnieuw in te zaaien. Dat inzaaien gebeurt bv in de akker in het bos, op de nieuwe natuurmuur en ook in gebieden in beheer van Stichting MEERgroen.

5. Sociaal domein

Voor een vereniging die op vrijwilligers draait, is het belangrijk, dat ze betrokken zijn en het gezellig vinden. Niet voor niets is een van onze slogans, dat 'we van elke dag en elke klus een feestje maken'. Daarom is er een uitgebreid programma om te maken dat er een verenigingsidentiteit is en dat deze zich verder ontwikkelt. De veronderstelling daarbij was dat een dergelijk programma er ook voor zorgt dat er voldoende mensen gemotiveerd worden om het werk in de tuin en voor de organisatie op zich te nemen. Dat is wel enigszins gebeurd, maar hebben we in 2015 en 2016 moeten constateren: niet voldoende. Onder sociale activiteiten vallen ook maatschappelijke zaken: Veel van de vrijwilligers bij de vereniging voelen zich er thuis omdat er een niveau van zorg en waardering is, die elders in de samenleving wel eens minder kan zijn. Zo hebben we al jaren een GGZ-groep, werken er met mensen bij ons na hun pensioen tot op gevorderde leeftijd, mensen die (tijdelijk) werkloos zijn, mensen met een handicap, ADHD of autisme, vluchtelingen en allochtonen. In dit hoofdstukje geven we aan wat dat in de praktijk betekent.

5.1. Bezoekers

De tuin is bedoeld om zoveel mogelijk bezoekers te inspireren. Dat promoten we ook op vele manieren:

- Een groep bezoekers zijn de fotografen. Daar zijn er zeker een 40- 50-tal van, die hele dagen rustig door de tuin sluipen (soms liefst als de tuin gesloten is) om de mooiste natuuroptnamen te maken.
- Er zijn veel soorten 'losse' bezoekers: Mensen die uit zichzelf naar de tuin komen. Soms van heinde en verre uit Tsjechië, Australië, Italië en het hele land. Sommigen vinden de tuin via artikelen in de krant, anderen via de website, Youtube filmpjes en tientallen andere manieren.
- We doen ook mee aan veel landelijke programma's bv in mei het "Fete de la nature" (50+ 40 bezoekers), NLdoet en de burendagen van het Oranje fonds, nationale natuurwerkdag (25 bezoekers).
- Zelf organiseren we zo veel mogelijk redenen en trekpleisters om de tuin een keer te komen bezoeken (want de drempel om voor natuurbeleving een keer het hek binnen te stappen blijkt onverminderd hoog).
- Een tiental jaren zijn mede daarom daar de boomweggeefdagen (dit jaar 150 bezoekers) georganiseerd, waar mensen gratis boompjes mogen meenemen als ze hun tuin natuurvriendelijk willen inrichten.
- Is er de onderwaterontdek-wereld: aquaria met inheemse vissen.
- We doen mee met de Roefeldagen (ontdekdagen) voor scholen (45 bezoekers).
- De tuin en de vereniging zijn altijd beschikbaar voor georganiseerde rondleidingen. Dit jaar voor de IVN Zuid Kennemerland (25 mensen), Heemtuin Lisse (15), een VVAO studie groep (12) (Vereniging voor vrouwen met een Academische opleiding), Stadsecologen 15 mensen), Stichting Philia

(buitenlandse kinderen) (30) en de Magical Mystery Tour met Amsterdamse Daklozen (40).

- In 2016 is er met de omliggende wijkraad Oost een experiment gestart met koffie-inloopochtenden in de tuin. Dat experiment heeft 3 maanden gelopen, maar er kwamen na de eerste keer (40) steeds minder mensen op af en is door de wijkraad beëindigd.

5.2 Inspiratie programma

Het inspiratieprogramma is ingesteld naar analogie van het Jeugdprogramma als sociaal programma waardoor werkers en donateurs van de vereniging elkaar beter leren kennen en 'de tuin' meer betekent dan 'werken' alleen. Dit inspiratieprogramma omvatte dit jaar, op verschillende dagen en tijden de volgende activiteiten, zodat iedereen wel een meer keer kon deelnemen:

- Nieuwjaarsborrel (30 mensen),
- (Monumentale) bomen wandeling door Hoofddorp (15),
- Roeien in Ilperveld (20)
- Bezoek aan onze zusterorganisatie de Heimanshof in Vierhouten (25)
- Oogstfeest (140) in september. Het oogstfeest is een activiteit waarbij we in Italiaanse stijl samen oogsten en koken en in de open lucht aan lange tafels eten en waarbij iedereen (ook introducés) mee mag genieten van de overvloedige oogst en elkaars kookkunsten.
- Paddenstoelen excursie (25),
- En de vrijwilligersavond in november (46). Op de vrijwilligersavond werden 5 leden tot erelid verheven. En deze avond markeerde een gedenkwaardig afscheid voor veel leden die lange tijd in de vereniging actief waren.

5.3 Struintuin

De struintuin als natuurontdektuin is mede ontworpen om een trekpleister te vormen voor doelgroepen die moeilijk te verleiden zijn om voor 'mooie' bloemen 'en 'kleine beestjes' de tuin te komen bezoeken. De struintuin is in ontwikkeling sinds 2009 en wordt nog steeds verder uitgebouwd. Naast vele gezinnen die het belangrijk en leuk vinden om kinderen in deze natuurontdektuin hun belangstelling voor natuur verder te laten ontwikkelen, komen er ook schoolklassen en steeds meer Buitenschoolse en Naschoolse opvang groepen met name in de vakanties. Dit jaar zijn verschillende Happy Kid, Borus, Wervelwind en onbekend gebleven groepen langs geweest (meer dan 200 kinderen in groepen van 10- 30) om te spelen, of een programma rond bijen of vissen te doen. Met name populair zijn de pizza en pannenkoeken thema's, waar uitgaande van een schoof graan pizza's in de leemoven of pannenkoeken gemaakt worden. De belangstelling hiervoor is zo groot dat we met de bestaande mankracht maar af en toe zo'n activiteit kunnen faciliteren. Er is wel een gastoudergroep, die in principe op 4 middagen per week tussen 15 april en 1 oktober de struintuin beheert, maar die is nog niet in staat om zelfstandig deze programma's met 10- 30 kinderen te 'draaien', (aandachtspunt voor 2017 en verder). Zeker als het uitgebreide bomenpad weer in

gebruik genomen kan worden, zal de gastoudergroep meer capaciteit /prioriteit moeten krijgen om de te verwachten grotere belangstelling in goede banen te leiden. Ook van de seizoensopening half april (100 bezoekers) met spelletjes zoals spijl en boog maken, leren zagen en insectenhotels vullen, maken we een feestje, net als van de start van de uitgifte van de moestuintjes (half maart: 40 bezoekers) en de wekelijks tuinlessen op woensdagmiddag (20- 40 struinkids met ouders).

De struintuin speelt in het sociaal programma van de tuin een steeds prominentere plek. Het is de plek waar wekelijks de struinkids jaarrond hun groentetuintjes verzorgen, de boomhut is de plek waar de GreenTeens hun overwinteringsactie houden, en het is een favoriete plek waar tijdens midzomernachten, open weekenden, oogstfeesten gekookt en gebakken wordt en activiteiten georganiseerd worden al of niet rond vuurkorven. Daarnaast is het een populaire plek waar Heimanshofleden een familiefeest kunnen houden (dit jaar 5 keer met telkens 20- 30 mensen).

5.4. Maatschappelijke zorg

De natuur is bij uitstek een plek waar je tot rust kan komen en inspiratie kan op doen. Dat is voor iedereen belangrijk in een tijd waarin geld verdienen en de bijbehorende stress en jachtigheid in deze regio een stuk toegenomen zijn in de afgelopen tientallen jaren. Maar er zijn altijd mensen die deze rust en inspiratie extra nodig hebben. Veel mensen vallen namelijk buiten de boot in onze samenleving waar de nadruk zo sterk ligt op (steeds meer) productiviteit.

De gemiddelde burger heeft vaak weinig tijd om van de natuur te genieten, omdat er zo veel gewerkt moet worden, of doordat ook de belangstelling ontbreekt, omdat die van kinds af aan overschaduw wordt door de stedelijke invloeden en de digitale werkelijkheid.

Vaak komt soms of vaak de behoefte aan natuur en ontspannen pas boven water als mensen op de een of andere manier in de knel komen en zich gaan of moeten bezinnen op de situatie waar ze in verzeild geraakt zijn.

De manier van werken in De Heimanshof is gaandeweg aangepast aan het werken met mensen in zo'n situatie. De nadruk bij het werk in de tuin ligt niet op productiviteit (hoewel er altijd ruimte is om flink te kunnen bikkelen). Er is zoveel werk en de werkzaamheden zijn zo gevarieerd, dat er voor iedereen elke dag een activiteit te vinden is waar voldoening uit geput kan worden onder het motto: 'Wat vandaag of deze week niet klaarkomt, kan altijd daarna nog opgepakt worden'. In de periode van oktober tot mei staat de natuur grotendeels stil en in die periode kan meestal alle eventuele achterstand ingelopen worden.

De grootste groep mensen die gebruik maakt van deze aanpak is de ADO (Acute Dag Opvang) van GGZ inGeest. Al een jaar of 8 vormt het werken in De Heimanshof een van de re-integratie mogelijkheden van mensen die dat nodig hebben (naast muziektherapie, gesprekstherapie, etc.) een manier om zichzelf weer terug te vinden. Vier jaar terug is daar een samenwerkingsovereenkomst voor gemaakt en is er een GGZ-professional die zorgt voor de sociale begeleiding. De bezuiniging in de GGZ-wereld heeft er de laatste tijd voor gezorgd dat het programma in 2016 niet meer uit 2 ochtenden, maar 1 ochtend in de week bestaat en dat cliënten niet meer 5-9 maanden maar vaak maar 6 weken een programma kunnen volgen. Dat maakt het verloop in deze groep een stuk groter. Hoeveel individuele mensen er in 2016 geweest zijn is daarom moeilijk bij te houden,

maar ligt in de orde van 150-200 verschillende mensen. Sommigen die zich in De Heimanshof thuis voelen, gaan na hun ADO-tijd zelfstandig door bij De Heimanshof. De groep op de dinsdagmorgen telt gemiddeld 15 mensen.

Naast de ADO zijn er nog veel meer mensen die in De Heimanshof een veilige haven vinden, of dat nu door hoge leeftijd, werkloosheid, ADHD, autisme of als vluchteling is. Om die reden zoeken we al jaren aansluiting bij het Sociaal Domein-beleid van de gemeente en bij vluchtelingenwerk, maar om daar aansluiting te vinden heb je een bijna fulltime 'backoffice'-medewerker nodig voor het beleids- en vergadercircuit en die hebben we niet. Dat is jammer want er zouden elke werk dag 5 tot 30 extra mensen een plek kunnen vinden met de juiste begeleiding.

5.5 Groentetuin groep

In een grijs verleden is er in samenwerking met de welzijnskoepel Meerwaarde en de vereniging Groei en Bloei een cursusprogramma voor volwassenen opgezet om biologisch tuinieren te leren. Door routing van contactpersonen bij die organisaties is de verbinding verloren gegaan. Maar de tuingroep bestaat nog steeds en komt elke donderdag jaarrond bij elkaar, waarbij de opkomst fluctueert tussen 4 (winter) en 10- 15 (zomer). Een aantal van deze mensen is daarnaast ook actief in de heemtuin geworden. Dat is een vorm van een '1 plus 1= 3' constructies, die we op veel manieren proberen na te streven, waarbij alle betrokkenen profiteren.

5.6 Cursusavonden

Een nieuwe ontwikkeling dit jaar was dat een lid aanbod herfst- en kerststukjes maken (met natuurlijke materialen van o.a. uit de tuin) in cursusvorm aan te bieden. De belangstelling daarvoor was onverwacht groot met respectievelijk meer dan 60 en meer dan 30 deelnemers.

6. Natuur- en milieueducatie

De thema's sociaal en educatie zijn in de praktijk niet te scheiden. Veel van de sociale activiteiten hebben een belangrijke educatiekant en alle educatie-elementen proberen we ook gezellig aansprekend te maken. Natuurlijk is daarbij natuureducatie een belangrijk element, maar er is nog zoveel meer wat wel wat aan dacht kan gebruiken.

6.1 Natuureducatie

Vaak denken bij mensen bij natuureducatie vooral aan het leren herkennen van soorten. Dat is wel een onderdeel maar veel belangrijker daarbij is dat soortenkennis de ingang is voor het kennen van de kwaliteiten en ecologische bijzonderheden die er spelen. Elke soort bestaat namelijk alleen bij de gratie van het feit dat hij een zodanig unieke set van eigenschappen heeft, dat hij op de een of andere manier sterker is dan alle soorten om hem heen die hem proberen weg te drukken of op te eten. En dan zit je al dicht bij respect voor ecologische systemen en inspiratie. Ook belangrijk is het feit dat de meeste mensen op grote afstand van de natuur leven in huizen met bestrachte tuinen, met saaie strakke gazonnetjes, kantoren, winkelcentra en de virtuele wereld in mobieltjes en computer. Door die manier van leven en gebrek aan kennis is de afstand tot natuur te vaak verworpen tot angst voor 'giftige' bessen, 'giftige' paddenstoelen en 'enge' kriebelbeestjes.

6.2 Bewegen en praktische vaardigheden

Bewegen en praktische en motorische vaardigheden zijn ook aan een bepaalde vorm van erosie onderhevig. Voor alles zijn tegenwoordig machines. Dat heeft geleid tot een soort van zelfsprekende fysieke gemakzucht. En vaak leidt dat tot een soort onhandigheid die het proces om daadwerkelijk iets te doen nog verder versterkt. Verder is het onderwijssysteem (ook bij het beroepsonderwijs tgv bezuinigingen) zo ingericht op het bijbrengen en meten van theoretische vaardigheden, dat praktische vaardigheden, praktisch inzicht en het probleemoplossend vermogen onvoldoende aan bod komen. Daarbij wordt vaak (onbewust?) aangenomen dat sport de enige manier van "gezond" bewegen is, terwijl gezond en gevarieerd bewegen heel goed in je dagelijkse leven ingepast kan worden. Dit laatste is juist een element wat in onze educatiewerkzaamheden veel aan bod komt. Dat combineren we met het laten ervaren hoeveel plezier het geeft om lastige uitdagingen toch op te lossen. Ook organisatorisch speelt 'het idee' dat alleen sport een waardevolle manier van bewegen is mee. Een groot aantal organisaties die fondsen ter beschikking stellen voor ideële projecten nemen namelijk alleen nog maar sportprojecten in overweging. Het idee dat je bij natuurwerk ook gezond en vaak nog meer natuurlijk en gevarieerd zou kunnen bewegen komt bij die organisaties niet eens meer op.

6.3 Betrokkenheid

Veel in onze samenleving is goed geregeld. Maar veel zaken zijn ook te goed geregeld, in de zin dat er zoveel regels zijn dat mensen in al die regels zichzelf kwijt raken. Dat gebeurt met tieners op scholen die om management en boekhoudkundige redenen zo groot zijn dat de menselijke maat in het gedrang komt en het gebeurt ook in allerlei bureaucratische instellingen. Veel mensen geven het om die reden gewoon maar op om sociaal en maatschappelijk, laat staan ecologisch betrokken te zijn. In De Heimanshof

willen we laten zien dat het anders kan. We verbinden ons met elkaar met het doel om maatschappelijk en sociaal een steentje bij te dragen, we gaan uitdagingen aan waar we sterker van worden en voldoening uit putten. We gaan een verbond aan met de grond van onze tuin of tuintjes, en niet alleen 2 weken maar door de hele jaarcyclus en we geven ruimte aan mensen die het moeilijk hebben. Al deze zaken komen 'tussen de regels' van de dagelijkse activiteiten aan bod.

6.4 Jeugdnatuurclub

Onze Jeugdnatuurclub bestaat uit de Struinkids (sinds 2007) en de daaruit voort gekomen GreenTeens (sinds 2011). Beiden volgen een jaarrond programma. De Struinkids hebben hun basis in de struintuin. Hun programma is bedoeld voor kinderen met (groot)ouders, zodat ze samen allerlei ervaringen (voedsel verbouwen en leren eten en natuuravonturen) kunnen beleven en verder uitbreiden. De Jeugdnatuurclub is ooit opgericht om ouders, die zien dat hun kinderen (tussen 2 en 10 jaar) een intense belangstelling voor natuur hebben, te ondersteunen in hun opvoeding om die belangstelling levend te houden en verder te ontwikkelen. Geheel in de geest van onze naamgever Eli Heimans. Het jeugdprogramma wordt georganiseerd door de Jeugdcommissie samen met de beheerder.

6.4.1 Struinkids

Het programma van de Struinkids bestaat uit elke woensdagmiddag biologisch tuinieren op de parkeerplaats achter het NMCX, waar we in de loop van de tijd op 60 cm dikke verharding uit de composthoppen een prachtige groentetuin hebben ontwikkeld met 40-50 plekken. Elk jaar lukt het weer om jaarrond te blijven werken, oogsten en zaaien ook in de winter om de volledige jaarcyclus mee te maken en de verbinding met de aarde aan te gaan. Die winterperiode komen we door met warme werkjes zoals compost en aarde kruien en de pompoensoep, aardperensoep, thee en andere lekkernijen die er bijna elke week door de deelnemers gemaakt worden (en met de eindeloze stroom groentes die er altijd weer te verdelen valt). Naast het wekelijkse programma, waar ook kennismakings- en vaardigheidsspelletjes een onderdeel van uitmaken zoals het behalen van een kruiwagendiploma, is er het maandelijks programma in het weekend. Dan gaan we onder meer dieren een handje helpen, overwinterende ganzen en eenden zoeken, meehelpen met NLdoet, ontdekken wat er in een sloot aan beestjes leeft, mee kijken hoe jonge roofvogels worden geringd, hutten bouwen en zwemmen in natuurspeelplaats Meermond en nog veel meer. Aan het Struinkids- programma deden dit jaar tussen de 15 en 30 gezinnen mee. 30 Beginnen er in maart en een stuk of 10 gezinnen houden het tot en met de winter vol. De opkomst varieerde tussen 100 mensen bij de opening van de struintuin tot 5 gezinnen die padden helpen overzetten.

Het tuinprogramma bestaat uit 3 delen: van maart tot juli leren de kinderen en de ouders de gewassen en ongewenste kruiden en hoe je zaait en wiedt. Als volleerde tuinders kunnen ze dan de 100 schooltuintjes overnemen die door de scholen voor de zomervakantie verlaten worden, net als het 'turbo' seizoen begonnen is. In die turbotijd reorganiseren we in een recordtijd van 1/1,5 week de 100 schooltuintjes, waar dan in 3-4 weken even veel groeit als in de 4 maanden daarvoor. Van die oogst genieten we de rest van het jaar tot maart van het volgende seizoen, met de topogst van augustus tot oktober. Daar leren kinderen (en ouders) dat moeite investeren werkt. Ze betalen € 25 contributie per jaar en als ze hun best doen komt er voor € 250 aan oogst van af. En ze leren dat zelf gekweekte groente (en pompoenen) altijd lekkerder zijn dan gekochte

producten, niet alleen omdat het biologisch is maar vooral omdat je je ziel en zaligheid erin hebt gestopt. Gedurende het seizoen leren ze over rupsen, muizen, kraaien, halsbandparkieten, duiven, slakken en andere mee-eters die meegenieten en dat er altijd genoeg overblijft voor iedereen. Ook als je niet spuit.

6.4.2 GreenTeens

De GreenTeens zijn voortgekomen uit de Struinkids toen er een aantal kinderen na een paar Struintuinjaren het programma wel gezien hadden en niet zoals de meest deelnemers wegbleven, maar het initiatief namen om zelf een eigen tienerprogramma en -bestuur te maken. Kinderen die de basisschool verlaten en naar de middelbare school gaan, hebben een andere (school)agenda en andere interesses. Dat was in 2011 en inmiddels bestaan de GreenTeens 5 jaar en dat wordt in 2017 uitgebreid gevierd. Het GreenTeens-programma is bijna alleen in de weekenden en is veel avontuurlijker van karakter dan dat van de Struinkids. De GreenTeens bedenken hun programma zelf en zorgen ook voor de aanvullende financiering die voor al die avonturen nodig is. Want ook zij betalen slechts € 25 contributie. Het financieringsprogramma wordt voor de steeds avontuurlijker agenda ook steeds uitgebreider en bestond in 2016 uit:

- Zich laten sponsoren voor 48 uur onverwarmde overwintering in de boomhut (opbrengst € 1300, 50/50 bedoeld voor henzelf en voor de verbouw van het bomenpad)
- het verkopen van spullen op de Koningsmarkt (€ 200)
- collecteren voor het Nationaal Kinderfonds (€ 260 van € 1200)
- collecteren voor het Oranjefonds (€ 600 van € 1200)

Met deze wijze van sponsoren geven de GreenTeens ook blijk van hun maatschappelijke betrokkenheid. In 2016 waren ze met hun 13-en in de leeftijd van 13 tot 19. Op de meeste activiteiten zijn ze allemaal aanwezig.

Met deze aanvulling van de beschikbare fondsen zijn dit jaar de volgende activiteiten georganiseerd en uitgevoerd: Nieuwjaarsduik in Zandvoort, een Indiase slow food kookworkshop, overwinteringsweekend in de boomhut, steppen en fietsen in de duinen, Koningsmarkt, collectes (4 avonden), survivalweekend in natuurspeelplaats Meermond met eigen hutten bouwen en eten zoeken, poldersporten, oogstfeest, open weekenden, organiseren van korexcursie en Halloween party voor de Struinkids en een eindejaarsspektakel met high tea en excursie in de duinen. Maar het hoogtepunt van het jaar was het 5-daagse Ardennenkamp op een kasteelcamping met kano- en grottentochten en veel plezier en natuur.

6.5 Lezingen

Het gratis lezingenprogramma is al zolang de vereniging bestaat, op de eerste zondag van de maand en wordt normaliter alleen onderbroken door de nieuwjaarsreceptie en in de zomermaanden door natuurfestivals. De lezingen zijn een gelegenheid om mensen van binnen en buiten de vereniging te informeren of te attenderen op natuurverschijnselen en om zaken te bediscussiëren.

Dit jaar waren er 6 lezingen rond foto's genomen in De Heimanshof, het leven van een palingvisser op de Westeinder, wildeplanten in de eigen tuin, de achtergrond van de

wilde haren van de beheerder en zeewier als voedsel. De best bezochte lezing dit jaar was van Theo Rekelhof, de palingvisser met 53 bezoekers.

6.6 Stages

Stages zijn een manier om natuurkennis en onze manier van werken door te geven aan jongeren die geen lid zijn van de vereniging, maar er toch belangstelling voor hebben of zelfs hun werk van willen maken.

6.6.1 Maatschappelijke stages

Het maatschappelijke stage (MAST) programma was ooit begonnen als 6-9 maanden sociale dienstplicht (minister-president Lubbers) toen de militaire dienstplicht werd afgeschaft. Na een jaar of 20 kwam daar het MAST-programma uit, wat in de aanloop-jaren nog 60 uur duurde en toen het eenmaal definitief was nog 30 uur (maximaal). Na 2 jaar werd de financiering van dit programma weer afgeschaft, waardoor het gros van de scholen er weer mee stopte. In de hoogtijdagen hadden we 250 – 350 MAST-leerlingen in onze tuin. In 2016 zijn er nog 4 scholen over in de regio die een dergelijke kennismaking met de praktijk belangrijk vinden en het feit dat leerlingen zich ergens voor inzetten en maatschappelijk betrokkenheid tonen. Dit zijn het Kai Munk College in Hoofddorp, Hageveld College in Heemstede, Herman Wesselink College in Amstelveen en de Groene Zoom in Aalsmeer. Allemaal weten ze De Heimanshof te vinden als stageplek: Kai Munk dit jaar met een groep van 10 en 4, Hageveld 1 groep van 10, de Groene Zoom een groep van 4 en het Herman Wesselink College 8 leerlingen.

De 20 tot 30 uur die de leerlingen stage lopen verlopen in een vast ritueel. De eerste dag kennismaken en basiskennis en praktische vaardigheden en interesses polsen en vervolgens wordt er elk dagdeel een ander project gedaan in samenwerking met de stichting MeerGroen. Als er namelijk iets is waar leerlingen van de stageleeftijd niet tegen kunnen, is lang met hetzelfde bezig zijn. Consequent blijkt ook dat zij hun kunnen en kennen overschatten. De eerste dag is daarom vaak een beetje frustrerend, maar in de loop van de week gaan ze, indien ze gemotiveerd zijn, ontdekken dat ze steeds meer 'saai' lesstof van school in de praktijk leren toepassen en hoe waardevol het is om praktische vaardigheden en praktisch inzicht op te doen. Die lesstof toepassen is heel breed, of het om wiskunde, natuurkunde, scheikunde, (echte) biologie, geschiedenis of aardrijkskunde gaat, het komt allemaal bijna elke dag in veel vormen voor bij. Jammer is dat een week totaal onvoldoende is om een andere werkhouding te internaliseren. Een stage voor de meeste leerlingen blijft een 'moetje' die ze net als de rest van het schoolwerk zo snel mogelijk, met zo min mogelijk moeite achter zich willen laten. En zelden blijft met zo'n houding ook langer dan een dag iets structureel hangen. Dan was die 6- 9 maande sociale dienstplicht een betere aanpak.

6.6.2 Leerwerk stages

Zowel middelbare schoolleerlingen van een groene praktijkschool (De Linie, Wellant College) als MBO-leerlingen of HBO-leerlingen Toegepaste biologie, Sportvisserij (en natuur beheer) of bosbeheer hebben al een keuze gemaakt voor een beroep in het groen of de natuur. Voor stages van dit soort opleidingen zijn we ook gecertificeerd. Deze leerlingen lopen of blokstages van 2 maanden of 1 of 2 dagen van de week een heel schooljaar. Het is de moeite waard om met name in dit soort opleidingen te investeren. Ten eerste omdat ze gemotiveerd zijn en langer blijven; op de tweede plaats omdat een

stagetijd bij ons een investering is in een hele professionele carrière; ten derde omdat de kans bestaat dat zij weer terugkomen in het werkveld of elders op dezelfde manier gaan werken; ten vierde omdat ze wat ouder zijn en soms al wat meer praktisch inzicht en vaardigheden hebben opgedaan.

Dit jaar waren er 2 studenten van de MBO-opleiding Toegepaste Biologie uit 's Hertogenbosch en 2 Sportvisserij ecologen uit Zwolle die allemaal 2 maanden meedraaiden. Daarnaast hebben zij hun eigen onderzoeksopdracht die in de vorm van een plan of een inventarisatie ook het werk in de tuin ten goede kan komen. Zo hebben de sportvisserij-ecologen aan een verzoek van het NMCX voor een Aquaponics (plantenkweek op vissenpoep) -opstelling gekoppeld aan de aquaria gewerkt en er is een stroomversnelling in de beek gebouwd om meer zuurstof in het water te krijgen.

6.7 NME Lessen NMCX

De Heimanshof is ingericht ben behoeve van de NME-lessen van het NMCX. Inhoudelijk heeft De Heimanshof geen bemoeienis met de lessen. Na de dip van de betaalde lessen in 2015 is het aantal bezoekende klassen in 2016 weer flink toegenomen. Aan de lessen in de tuin deden 185 groepen mee met 3894 leerlingen. In de schooltuintjes werken drie groepen met in totaal 76 leerlingen die 15 keer in hun tuintje werkten. Daar moet dan nog een flinke groep ouders/leerkrachten bij geteld worden die de groepen heeft begeleid. Op verzoek van het NMCX hebben twee Heimanshof- vrijwilligers geassisteerd bij het begeleiden van de lessen.

De lessen worden gegeven in de vorm van puzzeltochten met opdrachten (in voorjaar, najaar en winter), kruidenlessen, kassenlessen en bijenlessen voor onderbouw, middenbouw en bovenbouw van de basisscholen. Soms zijn er ook middelbare schoolklassen in de tuin.

7. Technisch beheer en organisatie

Het technisch beheer neemt meer tijd in beslag, dan je van een natuurtuin zou verwachten. Onderstaand worden de belangrijkste activiteiten en overwegingen besproken in 2016.

7.1 Gebouwen

De tuin kent vele gebouwen die aandacht nodig hebben.

Het verenigingsgebouw De Kijkdoos heeft in 2015 en 2016 een broodnodige verbouwing doorgemaakt, nadat er tientallen jaren na de bouw minimaal onderhoud was gepleegd. Zo zijn er dubbelglas ramen en een nieuwe verwarmingsketel geplaatst, en zijn de boeidelen van het dak en de luifel bij de entree vernieuwd. Dit werk, waarvoor de vereniging jaren gespaard heeft, is grotendeels uitbesteed.

De Kas heeft 4 afdelingen: tropisch, mediterraan, woestijndeel en de ontvangstruimte voor NME- klassen. De kas moet jaarlijks in april gekalkt worden, voorafgegaan door een schoonmaakbeurt met een hoge drukspuit, 3-4 x per jaar moeten de bladeren uit de goten worden gehaald, ramen kunnen door allerlei ongelukjes breken en moeten gerepareerd worden, de ramen gaan met een klimaatcomputer open en dicht met elektromotoren die gesmeerd dienen te worden. In de tropische kas hebben we 2 jaar geleden een tropische vlinders-experiment gestart na het 3 jaar opkweken van waardplanten. Dit experiment is niet geslaagd. De kas bleek niet ontsnappingsdicht en de vlinders legden geen eieren/werden er geen rupsen groot. Daarom is het vlindernet dit jaar weer verwijderd. Zo kan het vorstdoek weer dicht als de geleidingsdraden worden vervangen.

In de kas staat ook de onderwaterontdekkwereld met een 15-tal aquaria met inheemse vissen en amfibieën. Deze aquaria vereisen regelmatig zorg vooral tussen mei en september t.b.v. koeling, glasreiniging en onderhoud van pompjes.

In de kweekhoek worden inheemse planten gekweekt voor de tuin en de verkoop. Het afdakje daarvoor en een aantal kweektafels zijn dit jaar vernieuwd.

Overal in de tuin staan kleine en grote gebouwtjes en schuren die allemaal zorg nodig hebben en regelmatig gereorganiseerd dienen te worden, zoals 2 gereedschapsschuren, een kruiwagenshuur, een knutselhok, een bijenstal, een boomhut, een garage, 3 keukentjes en een leemoven.

7.2 Entree tuin

Een grote verandering in 2016, na 5 jaar geld zoeken en 2 jaar ontwerpen en bouwen, was het plaatsen van een sierhek die voorbijgangers opvallend uitnodigt om de tuin te bezoeken.

Ook het spoorweg-biotoop bij de ingang heeft een facelift van 3 m3 grind ondergaan. Ook heeft het (enige!) monument voor Eli Heimans in Nederland, wat al jaren bescheiden aan de zijkant van de Kijkdoos stond, een prominente plaats recht tegenover de ingang gekregen. Dit vereiste het verplaatsen van 5 stenen van 100- 200 kilo en 1 steen van ca 1200 kg over 10 meter.

De 'finishing touch' aan de entree van de tuin is het plaatsen van een informatiebord, waarop bezoekers kunnen zien wat er allemaal in de tuin te vinden is en welk dynamisch jaarprogramma de vereniging jaarlijks draait.

7.3 Pompen

En terugkerend zorgpunt zijn de vele pompen in de tuin die of dienen om de vloer onder de Kijkdoos droog te houden, de circulatie in de beek gaande te houden (voor zuurstof), de beek aan te vullen, pompjes om aquaria te filteren en pompen om de kas water te geven uit een waterkelder. Aan pompen is bijna dagelijks werk omdat er altijd wel iets doorroest of verstopt raakt, risico heeft om te bevriezen etc. In 2016 is een belangrijke pomp die ervoor zorgt dat de beek en de vijver niet droogvallen, in de zomer uitgevallen en door een nieuwe pomp vervangen. De pomp voor het water geven van de kas uit de waterkelder onder het bijenhuis is al 2 jaar buiten bedrijf en de aansluiting van de leiding uit de beek naar de vijver om de vijver van zuurstofrijk water te voorzien is al 1 jaar dichtgeslibd. Die aansluiting moet opnieuw gemaakt worden met een grotere diameter. Dat is blijven liggen, omdat er te veel ander werk is voor de beheerder. Daarom is er in het nieuwe bestuur een technisch bestuurslid aangezocht en gevonden.

7.4 Struintuin

De struintuin staat vol met speel- en ontdekelementen die regelmatig technische zorg nodig hebben, In 2016 is de boomhut en het eerst deel van het bomenpad gekeurd en gecertificeerd.

Een grote verbetering was dat we de houten goten van de waterspeelbaan die met kit gedicht waren en steeds lekten, definitief dicht hebben kunnen krijgen met een waterdichte binnenlaag. Met hetzelfde materiaal hebben we ook het dak van de leemoven waterdicht kunnen krijgen zodat de leem van de oven niet meer oplost. De ingang van de oven, die erg sleet van het intensieve gebruik, hebben we vervangen door een boog van vuurvaste stenen, waarin we een ijzeren deur hebben gemonteerd (gemaakt door een Struinkids-ouder) in plaats van de houten deur die steeds wegbrandde.

Naast de certificering was in 2016 de meest significante gebeurtenis dat een zware boomtak van de wilg waar de boomhut in gebouwd is, met een storm naar beneden kwam en het dak schampte. Dat hebben we onmiddellijk hersteld.

7.5 Bouwen en knutselen

In de struintuin is al jaren dagelijks activiteit. Een van de oude gemeenteschuren is in gebruik als plek waar bijna elke dag productie gemaakt wordt. Niet iedereen die zich bij De Heimanshof betrokken voelt, vindt wieden, zaaien en spitten leuk. Er is een categorie vrijwilligers (met name de stevige mannen) die liever technisch knutselt. Dat dat ook een waardevolle bezigheid is, mag blijken uit wat er de afgelopen 10 jaar en ook weer in 2016 tot stand gebracht is. Naast hun technische activiteiten zijn deze mensen ook af en toe best bereid om in het groene werk een (significante) bijdrage te leveren.

Technisch werk kan ook natuurwerk zijn want er worden jaarlijks tientallen tot honderden nestkastjes, egelkasten en insectenhôtels gebouwd die overal hun weg vinden naar mensen die hun tuin of gebied natuurvriendelijk willen inrichten. Ook worden ze ingepast in een lesprogramma van scholen.

Om je trouwe vrijwilligers niet te verliezen is belangrijk om een aantrekkelijk en gevarieerd scala aan werkzaamheden aan te bieden, dat zoveel mogelijk mensen aanspreekt en ook de mogelijkheid geeft om af en toe eens wat anders te doen. Dat geldt zeker voor de winter. Door de technische werkzaamheden zoals insectenhôtels bouwen is er ook bij minder mooi weer altijd wat te doen en houden mensen hun wekelijkse ritme. Ondanks het feit dat de insectenhôtels onder de MEERgroen- vlag worden gebouwd, profiteert De Heimanshof hier ook van omdat de eigen vrijwilligers in de winterperiode niet wegvallen of naar een ander soort organisatie overstappen. Ook helpen de technische mensen de beheerder (met groene vingers) om gereedschap op orde te houden en het hele scala van technische werkzaamheden bij te houden.

7.6 Organisatie

Een motto op de tuin is dat 'zorgen dat het werk gedaan kan worden, de helft van de moeite is'. Dus er wordt heel wat georganiseerd en vergaderd om alle activiteiten op poten te zetten en in goede banen te leiden. Van de 4100 mandagen die aan de tuin en verenging besteed worden zijn er 750 voor de organisatie. Daaronder vallen de bestuursvergaderingen en bestuurlijke activiteiten, maar ook de vele commissies.

7.7 Bestuur

In april is er een nieuw bestuur aan getreden met 6 leden dat bijgestaan wordt door 2 adviseurs, waaronder de beheerder. Zoveel bestuursleden hebben we in jaren niet gehad.

7.8 Commissies

Veel taken in de vereniging zijn uitbesteed aan commissies. In veel van die commissies heeft de beheerder zitting of is de trekker. Dat geldt voor de jeugdcommissie, die het jeugdprogramma organiseert, de inventarisatiecommissie die de biodiversiteit zaken in de tuin onder haar hoede heeft genomen, de gastoudercommissie die de activiteiten in de struintuin beheert, de inspiratiecommissie die het inspiratieprogramma van de sociale activiteiten organiseert, de lezingen commissie en de festivalcommissie die de open weekenden organiseert. Deze drie laatste commissies zijn in 2016 samengegaan.

7.9 Samenwerkingscontract

In de subsidievoorwaarden heeft de gemeente aangegeven helderheid te willen over de relatie tussen De Heimanshof en de stichting MeerGroen. Dit is in 2016 in de vorm van een samenwerkingsovereenkomst vormgegeven.

7.10 Tijdbesteding beheerder

De beheerder dient 1440 per jaar te besteden aan zijn taken voor De Heimanshof. De surplusuren die hij werkt zijn op vrijwillige basis. In 2016 heeft hij uren besteed volgens onderstaand overzicht.

beheer	biodiversiteit	sociaal	educatie	technisch	organisatie	totaal
663	114	293.5	330	71	255	1726.5

